

Na 36. sjednici Odbora za rodnu ravnopravnost, održanoj 29. jula 2019. godine, usvojeni su

ZAKLJUČCI
sa konsultativnog saslušanja na temu „Kako do najboljih
rješenja u zakonu o medicinski potpomognutoj oplodnji“

Smatrajući da je medicinski potpomognuta oplodnja oblast medicine u kojoj se prepliću delikatna i kompleksna pitanja ljudskih prava učesnika/ca u tom pravnom odnosu, kao i prava djeteta, i da je neophodno na što precizniji način, koji je u skladu sa medicinskim dostignućima i kulturnim kontekstom, definisati zakonske odredbe koje regulišu ovu oblast, kako u primjeni zakona ne bi bilo spornih pitanja, kao i da pravna regulativa treba da omogućiti istu pravnu poziciju za svu djecu, Odbor za rodnu ravnopravnost sugerise da se u procesu izrade teksta zakona koji će regulisati način, postupak, uslove i druga pitanja od značaja za uređenje sprovođenja djelatnosti i postupka medicinski potpomognute oplodnje (MPO) vodi računa da tekst zakona:

1. bude što je više moguće usaglašen sa direktivama EU (**Direktiva 2004/23/EU** Evropskog parlamenta i Savjeta od 31. marta 2004. godine o utvrđivanju standarda kvaliteta i bezbjednosti za doniranje, dobijanje, testiranje, obradu, konzerviranje, skladištenje i distribuiranje ljudskih tkiva i ćelija koji su namijenjeni transplantaciji; Službeni list Evropske Unije L 102/48 01.04.2004, Celeks broj: 32004L0023; **Direktiva Komisije 2006/17/EZ** od 08. februara 2006. o sprovođenju Direktive 2004/23/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o određenim tehničkim zahtjevima kod doniranja, nabavke i testiranja tkiva i ćelija ljudskog porijekla, Službeni list Evropske Unije L 38/40 od 09.02.2006, Celeks broj: 32006L0017; **Direktiva Komisije 2006/86/EZ** od 24. oktobra 2006. o sprovođenju Direktive 2004/23/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta u dijelu koji se odnosi na zahtjeve sledljivosti, obavještanje o ozbiljnim neželjenim reakcijama i pojavama i određenim tehničkim zahtjevima za kodiranje, obradu, konzerviranje, skladištenje i distribuiranje ljudskih tkiva i ćelija, Službeni list Evropske unije L 294/32 od 25.10.2006., Celeks broj: 32006L0086; **Odluka 2010/45/EC**; Celex: 32010D0453; ODLUKA KOMISIJE, od 3. avgusta 2010. godine, kojom se utvrđuju smjernice u vezi sa uslovima inspekcija i kontrolnih mjera i obukom i kvalifikacijama službenika za oblast ljudskih tkiva i ćelija koja se propisuje Direktivom Evropskog parlamenta i Savjeta 2004/23/EZ; **Direktiva 2012/39/EC**; Celex: 32012L0039; COMMISSION DIRECTIVE 2012/39/EU direktiva komisije 2012/39/EU, od 26. Novembra 2012. godine, kojom se mijenja i dopunjuje Direktiva 2006/17/EZ u pogledu određenih tehničkih zahtjeva za ispitivanje ljudskih tkiva i ćelija; **Direktiva 2015/565/EC**; kojom se kojom se mijenjaju i dopunjuju Direktiva 2006/86/ES u vezi sa određenim tehničkim uslovima za kodiranje ljudskih tkiva i ćelija; **Direktiva 2015/566/EC**; kojom se sprovodi Direktiva 2004/23/ES u vezi s procedurama za provjeru ekvivalentnih standarda kvaliteta i bezbjednosti uvezenih tkiva i ćelija) kako bi rješenja bila na adekvatan način postavljena i uređena, što će doprinijeti da se unaprijedi međunarodna saradnja;
2. ima definicije osnovnih načela, koje su od ključnog značaja za tumačenje zakona i kako bi se olakšala njegova primjena;
3. ima preciznu definiciju embriona u kontekstu MPO i direktiva Evropske unije;
4. jasno definiše titulare prava na MPO, posebno u dijelu koji to pravo garantuje ženi koja ne živi u bračnoj, odnosno vanbračnoj zajednici (treba precizno odrediti pod kojim uslovima žena koja nije u bračnoj ili vanbračnoj zajednici može ići na MPO kako bi se onemogućio prostor za razne vidove diskriminacije);

5. precizno formuliše normu kojom propisuje ko ima pravo na liječenje neplodnosti primjenom postupka MPO (odredba „pravo na liječenje neplodnosti primjenom postupka MPO imaju lica iz člana 17 ovog zakona koja su punoljetna i u starosnoj dobi koja omogućava ostvarivanje roditeljskih prava i obaveza i koja su u takvom psihosocijalnom stanju, na osnovu kojeg se može očekivati da će djetetu obezbijediti uslove za pravilan i potpun razvoj.“ je opasna, jer je socijalno stanje neminovno povezano sa ekonomskim statusom, te to može uticati na mogućnost liječenja MPO, a nije jasno ni šta znače psiho, a šta socijalni uslovi) i obezbijedi adekvatnu sudsku zaštitu osobama o čijem pravu na liječenje MPO odlučuje komisija, na osnovu procjene članova i članica komisije;
6. definiše određivanje starosne granice za osobe koje su u procesu MPO;
7. propiše precizne i jasne mogućnosti/dozvoljenosti uvoza/izvoza sopstvenog i doniranog reproduktivnog materijala, razjasni značenje banke polnih ćelija i ovlašćene zdravstvene institucije, posebno u dijelu nadležnosti vršenja heterologne oplodnje koja je u direktivama EU jasno definisana i ne dozvoljava zloupotrebe (izvoz sopstvenog genetskog materijala ne smije biti ograničen, jer predstavlja lično vlasništvo i osnovno ljudsko pravo);
8. uredi mogućnost zamrzavanja i skladištenja genetskog materijala (ograničavanje vremenskog roka očuvanja zamrznutog reproduktivnog materijala i embriona u svim zakonima Evropske unije svodi se na kraj prosječnog reproduktivnog doba žene);
9. izbjegne kontradiktornost po pitanju identiteta donatora/ke reproduktivnog materijala, uvažavajući pravo djeteta da ima uvid u zdravstveno stanje donatora/ke (zakonodavac ima pravo da se odluči da li će donatorstvo biti anonimno ili ne, ali mora jasno u Izvještaju o sprovedenoj analizi procjene uticaja propisa da iskaže razloge koji su ga opredijelili za izbor rješenja, jer ukidanje anonimnog donorstva može dovesti u pitanje i smisao propisivanja heterologne oplodnje);
10. mora da prepozna razliku između prava djeteta da sazna ko je donator/ka (ako se zakonodavac opredijeli za to rješenje) i utvrđivanja roditeljstva (ne smije se imati zakonsko rješenje po kome bi dijete moglo da ima dvije pravne majke i dva pravna oca).

Odbor za rodnu ravnopravnost:

- podsjeća da je utvrđivanje očinstva i materinstva predmet Porodičnog zakona, koji treba uskladiti sa savremenim društvenim okolnostima, kao i da Konvencija o pravima djeteta propisuje pravo djeteta na identitet, ali ne postoji međunarodni konsenzus da je poznavanje bioloških roditelja garantovano pravo;
- ukazuje da se zakonom uređuje okvir MPO i da u procesu normiranja treba zanemariti činjenicu šta će država finansirati;
- konstatuje potrebu za širokom javnom raspravom prilikom donošenja zakona iz ove oblasti, jer se njegove odredbe odnose ne samo na sadašnje građane i građanke, već i na članove/ice buduće generacije koji/e će se roditi nakon postupka MPO, te je potrebno zakon donijeti u skladu sa postojećim društvenim kontekstima, stavovima i različitim opredjeljenjima ljudi.